

FORUM - BRUSSEL KOOLSTOFARME STAD 2050

Juni 2018, Brussel

CONTEXT

STARTPUNT

Studie Brussel Koolstofarme Stad (februari 2017)

Deze studie van Leefmilieu Brussel heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een instrument bezorgd om zijn strategie voor minder koolstof op te baseren. De scenario's die in de studie worden belicht, zullen alleen tot leven komen als we in staat zijn over sectoren en standpunten heen samen te werken, de ingesteldheid van individuen en organisaties te veranderen en samen nieuwe oplossingen te scheppen. Een dergelijke synergie berust op een model voor stadsbestuur dat de tand des tijds zal kunnen doorstaan.

Een forum als idee

Om de discussie over een bestuursmodel voor een koolstofarme stad op gang te trekken organiseerde Leefmilieu Brussel op 22 juni 2018 het Low Carbon Forum.

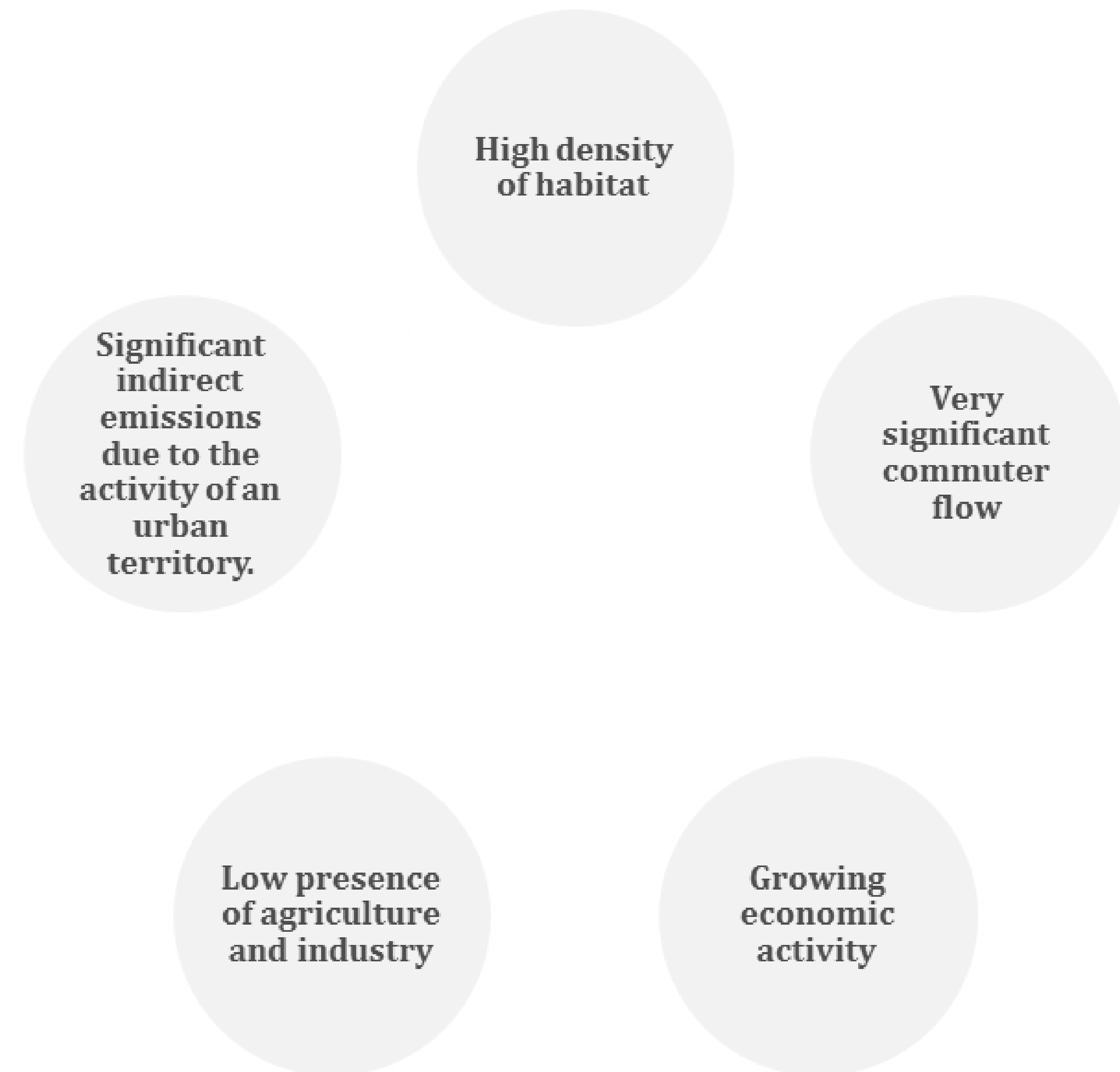

Een uitdaging voor een stad

In een stad zit heel wat energieverbruik samengebald en het is dan ook een boeiende materie om over na te denken. Tegen 2050 zullen bijna 3 op de 4 mensen in steden wonen. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is een middelgrote stad (tussen 1 en 5 miljoen inwoners) en bekleedt in deze context een bijzondere plaats. Er zijn momenteel meer dan 400 middelgrote steden en slechts ongeveer 30 megasteden. De oplossingen die in Brussel worden ontwikkeld, kunnen dan ook een aanzienlijk en bovendien toenemend deel van de wereldbevolking interesseren.

Omdat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een stedelijk gebied is, hangt het nagenoeg volledig af van ingevoerde energie. Een van de vele uitdagingen is dat de bevolking enorm toeneemt terwijl de gemiddelde gezinsgrootte afneemt, zodat het grondgebied dichter bevolkt raakt.

Woongelegenheden in de stad wordt meestal ingenomen door huurders. Het is daarom van groot belang te komen tot degelijke huisvesting, vlotte mobiliteit, een aangename omgeving en een economische activiteit die de productie van broeikasgassen tot een minimum beperkt.

STRAKS DE STAD SAMEN BESTUREN

De visionaire stadsfilosoof en activist Benjamin Barber schreef in 'If Mayors Ruled the World', zijn zeer baanbrekend boek uit 2013: steden zijn "de primaire broedmachine van de culturele, maatschappelijke en politieke vernieuwingen die onze planeet vorm geven". Er is dus geen reden om aan te nemen dat Brussel niet het vermogen zou hebben om tegen 2050 een koolstofarme samenleving te worden. De vraag is hoe we dat gaan aanpakken en welke weg naar een op samenwerking berustend bestuur van de stad leidt.

Een op samenwerking berustend bestuur van de stad zal een model zijn dat wordt gekenmerkt door het delen van macht en gezag en dat berust op collectieve actie en verantwoordelijkheid.

10 thema's om de toekomst van besturen in Brussel te bespreken

Om een inclusieve denkoefening op gang te brengen over bestuur dat wordt gekenmerkt door collectieve actie en verantwoordelijkheid, schuift Leefmilieu Brussel ter bespreking 10 essentiële thema's naar voren die specifiek zijn voor de context van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

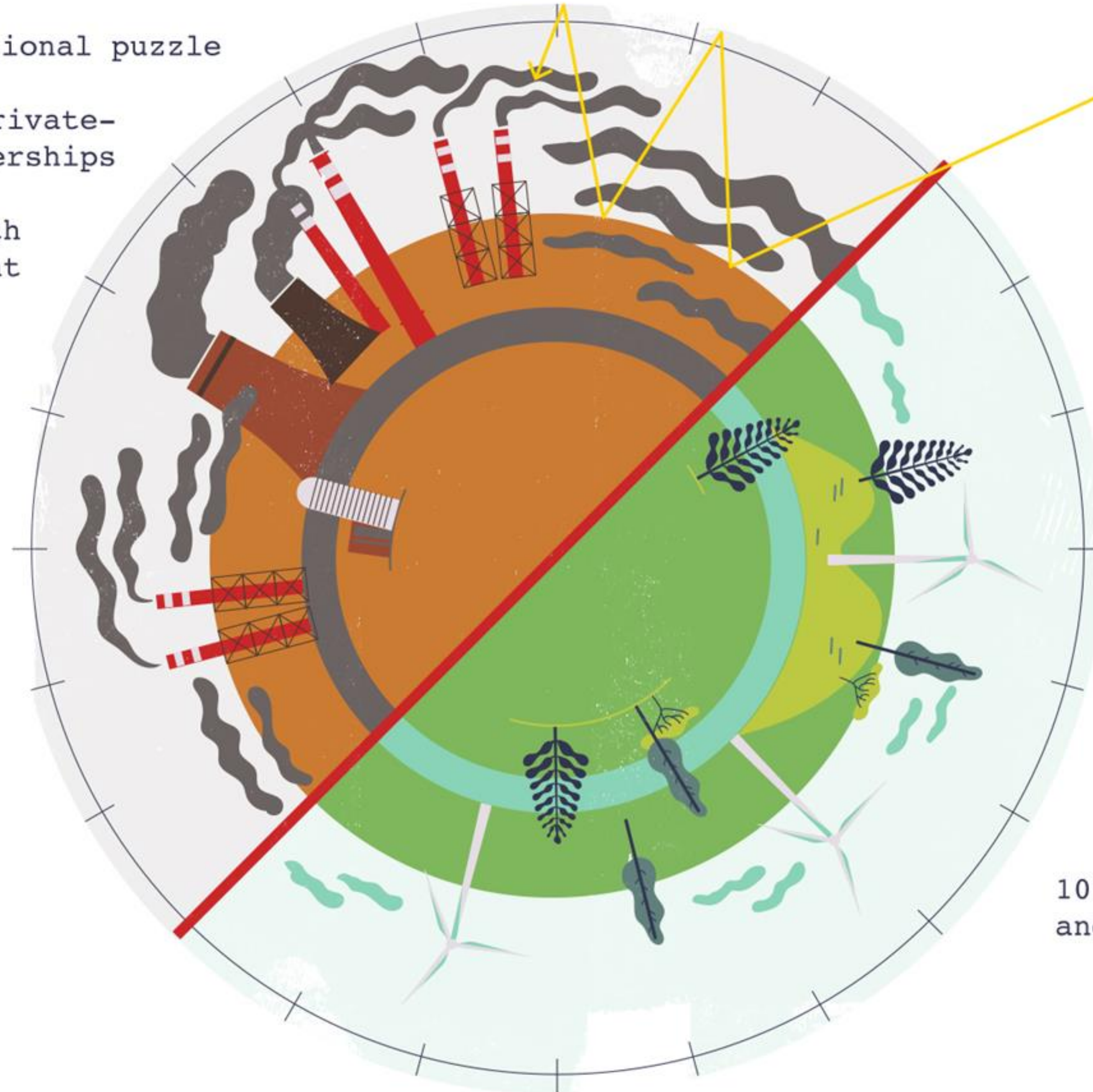
Diversiteit was de essentie van het forum. Het bracht meer dan 150 actoren met uiteenlopende achtergronden bijeen: burgers, universiteiten, ondernemers, overheden en privésector.

Low carbon open forum - Brussels

1. institutional puzzle
2. public-private-philanthropy partnerships
3. debunking the myth of citizen empowerment
4. multi-level urban 3rd spaces
5. foresight on long-term impact and impact measurement

6. collaborative playground for social entrepreneurs
7. co-creating plans and policies
8. communication - shaping the new myths
9. an inclusive approach to learning
10. transparency and the new power

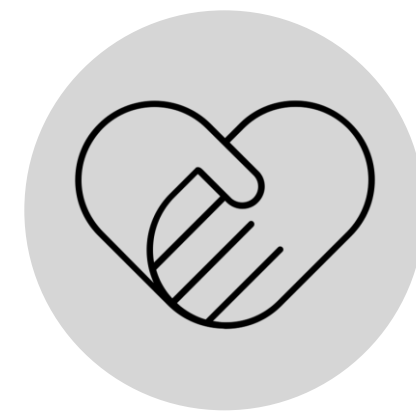

ACTIEVE SPELERS

Dit nieuwe bestuursmodel om tot een koolstofarme stad te komen kan niet verticaal worden opgezet. Het vereist transversale samenwerking tussen entiteiten die zich empathisch tegenover elkaar kunnen opstellen en bereid zijn samen te werken voor het algemeen welzijn.

publieke actoren

ngo's / verenigingen

universiteiten

burgers

privé-actoren

ondernemers

OPZET

De dag werd opgesplitst in twee delen: inspiratie en cocreatie

De voormiddag was gewijd aan Inspiratie, met een reeks internationale sprekers die met het publiek verschillende concepten en gevalsstudies deelden, gevolgd door een gezamenlijke oefening om de toekomst te visualiseren. Later haalden deelnemers visies uit de toekomst.

In de namiddag ging het in kleinere groepen over cocreatie, waarbij elke groep zich op één thema toespitste. De resultaten van de werkgroepen werden na afloop gedeeld in een collectieve fishbowl.

Inspiratie

Cocreatie

INSPIRATIE - SAMENVATTING

PRESENTATIE VAN DE STUDIE

Studie Brussel Koolstofarme Stad (februari 2017)

Op basis van een geavanceerde Belgisch rekenmodel ontwikkelt de studie een aantal scenario's om een scherper beeld te krijgen van de weerslag van menselijke activiteit op het grondgebied en om de impact van te nemen maatregelen in diverse sectoren in te schatten. Om dichterbij de werkelijkheid van het Brussels stedelijk gebied te komen, houden deze scenario's ook rekening met onrechtstreekse uitstoot.

Aurore Brunson - Leefmilieu Brussel

Van links naar rechts:

Iris Gommers – Programmaleider

Antwerps [Stadslab 2050](#)

Adrian Hill – Medestichter van [Osmos Network](#)

Chiara De Angelis – Voorzitter van [LabGov](#)

Khushboo Balwani – Moderator en CIN team

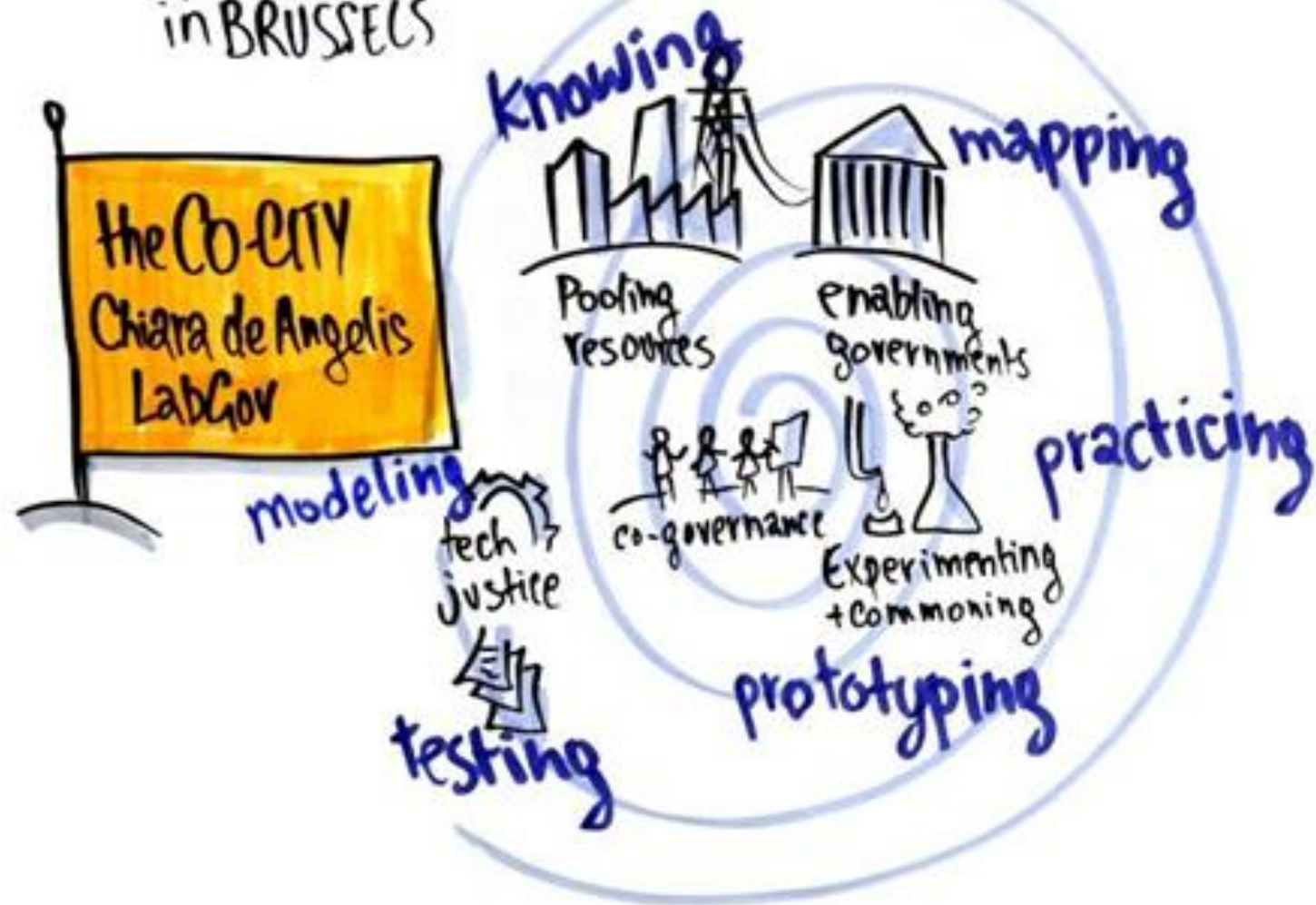
Eerste panel

THEMA – Het eerste panel heette "Strategieën om te evolueren tot een samenwerkende stad: de instellingen voorbij" en discussieerde vooral over de cruciale ingrediënten die vereist zijn om met een reeks van diverse actoren samen te bouwen aan een stad. In deze tijd is het aanpakken van de uitdagingen van een stad niet alleen een rol voor overheden en evenmin kunnen burgers op zich de verandering versnellen.

BESPREKING – De sprekers in het panel hadden het over een kader waarin ruimte is voor uiteenlopende stemmen, waarin ze gestimuleerd worden en via hun eigen projectervaring de kracht krijgen om samen aan de stad te bouwen. Elk kader dat de spreker voorstelde, weerspiegelde een reeks praktijken die worden beïnvloed door de "design thinking" methode, zoals afbeelden, prototypen, testen, schalen, experimenteren. Indien een cyclus van dergelijke praktijken wordt doorgevoerd, kan hij verschillende actoren mobiliseren om zich rond één visie te scharen.

BESLUITEN – Enkele van de voornaamste besluiten van het panel waren: elementaire, zowel menselijke als financiële hulpmiddelen bijeenbrengen, bij voorkeur vooraf; beginnen met kleine experimenten; van meet af aan een verscheidenheid aan actoren betrekken; bouwen aan een collectieve visie; en impact meten en tonen.

Van links naar rechts:

Geraldine Bueken – Moderator en CIN team

Justyna Swat – Medestichter van [POC21](#), [wikihouse](#) en [OpenSpaceMakers](#)

Simon De Muynck – coördinator bij [Urban Ecology Center](#) en [Cocreatieproject "Phosphore"](#)

14 **Elisabeth Grosdhomme** – Algemeen directeur van [Paradigmes et Cetera](#)

Tweede panel

THEMA – Het tweede panel heette "Blauwdruk voor een stad in transitie: vernieuwingen waarbij iedereen mee is" en spitste zich toe op het bespreken van de rol van open design en vernieuwing bij het herbedenken van onze steden. Wanneer we het tegenwoordig over design en vernieuwing hebben, moeten we ook praten over empathisch en inclusief zijn. Empathisch design en inclusieve vernieuwing is wat een stad nodig heeft als transversale laag terwijl ze aan transitie werkt.

BESPREKING – De drie sprekers bespraken het onderwerp via hun praktische ervaring op het terrein vanuit drie verschillende perspectieven. De besproken verschillende perspectieven waren: openbronplatformen als ontsteker voor vernieuwing door samenwerking; een synergetisch evenwicht vinden tussen vernieuwers en hun visie enerzijds en een lokale context met zijn noden anderzijds; ten slotte een systeem van verantwoordelijkheid en wederzijdse erkenning als belangrijke gangmaker voor win-winrelaties tussen vernieuwers en overheden.

BESLUIT – Een paar van de belangrijkste ideeën die het panel meegaf waren: speltheorie gebruiken om actieve participatie te stimuleren; creatieve verhalen en werken aan nieuwe manieren om ze te vertellen; en op context toegespitste vernieuwing.

ELISABETH GROS DHOMME

involvement
mobilising people is easy when there is a big event
↳ how do we do it when it's not so urgent?

LEVERS

- #1 Why do people give
- #2 gamification fun
- #3 Compensation/return
↳ social
- #4 effortless
- #5 redesign administration & public service

SIMON DE MUYNCK

DEALING with WASTE

CURRENT SYSTEM is not going to last
it's confusing
linear
quality
responsibility
complexity

ORGANIC ← globally
loss
expertise

organic Governance

local experimenters
entrepreneurs citizens

JUSTYNA SWAT

Unlocking the citizen sector
OPEN as LINUX + SEXY as APPLE
micro factories

HOW to MAKE almost ANYTHING

I PRINTED this HOUSE

THERE ARE NO PASSENGERS ON EARTH. WE ARE ALL CREW!

ROAAAAH
PAPER HERE
Pauvette
I WANT TO HELP
c'est pas normal!

PANEL DISCUSSION

BUILD trust
→ entrepreneurs
→ citizens
↳ administration
cocreate

example:
carpooling never worked in France when the government tried it

bottom up
top down
bottom up ✓
this worked

storytelling
make things easy for everyone to digest
ONCE UPON A TIME THERE WAS A GREEN CITY...
why don't they draw it?

game theory
I HELP I PAY taxes that's it
PRISONER'S DILEMMA
if everyone contributes we'll win more collectively

technology vs behaviour
FLASH INTERVENTION
COLLABORATION
need both
EVERY CITY HAS THIS PROBLEM !!

active collaboration
We Count butterflies
USEFUL INVOLVEMENT of CITIZENS for ENVIRONMENTAL ACTION

innovation & adaptability
the world keeps changing rapidly!!
innovative thinking
is key
administration always lags behind but adapting quickly is key

context
HAPPY TO CYCLE BUT I NEED A SHOWER

#Kbraekeleire

Kristof Braekeleire

Wakker worden in de toekomst

doe je ogen dicht ...
haal diep adem ...
word wakker in 2048 ...
grote doorbraken ...
je huis, je relaties ...
op het werk ...
Besturen ...

**Dankzij de methode van
meditatie in een cirkel
konden de deelnemers
zichzelf makkelijker in de
toekomst projecteren en
visies vormen.**

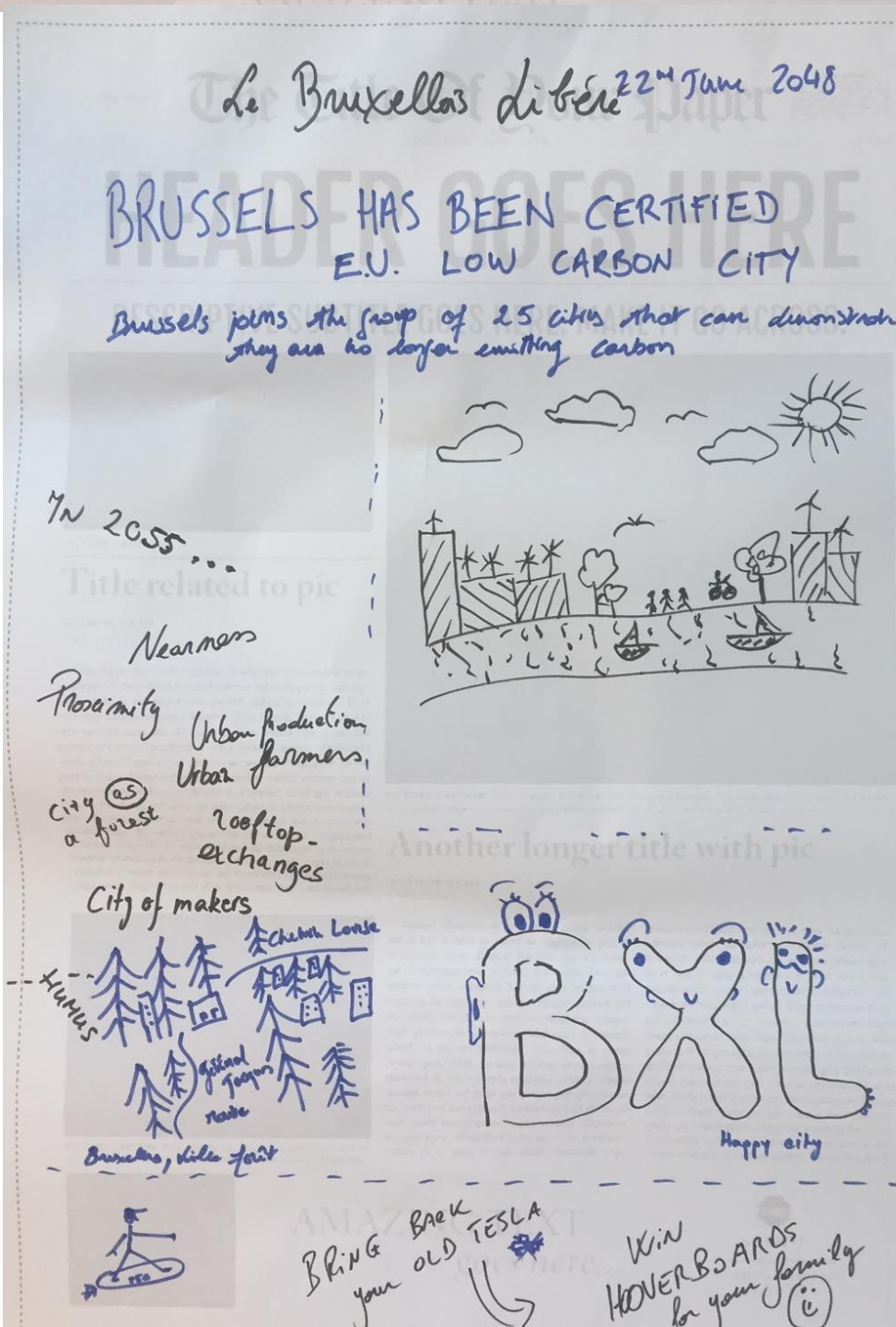
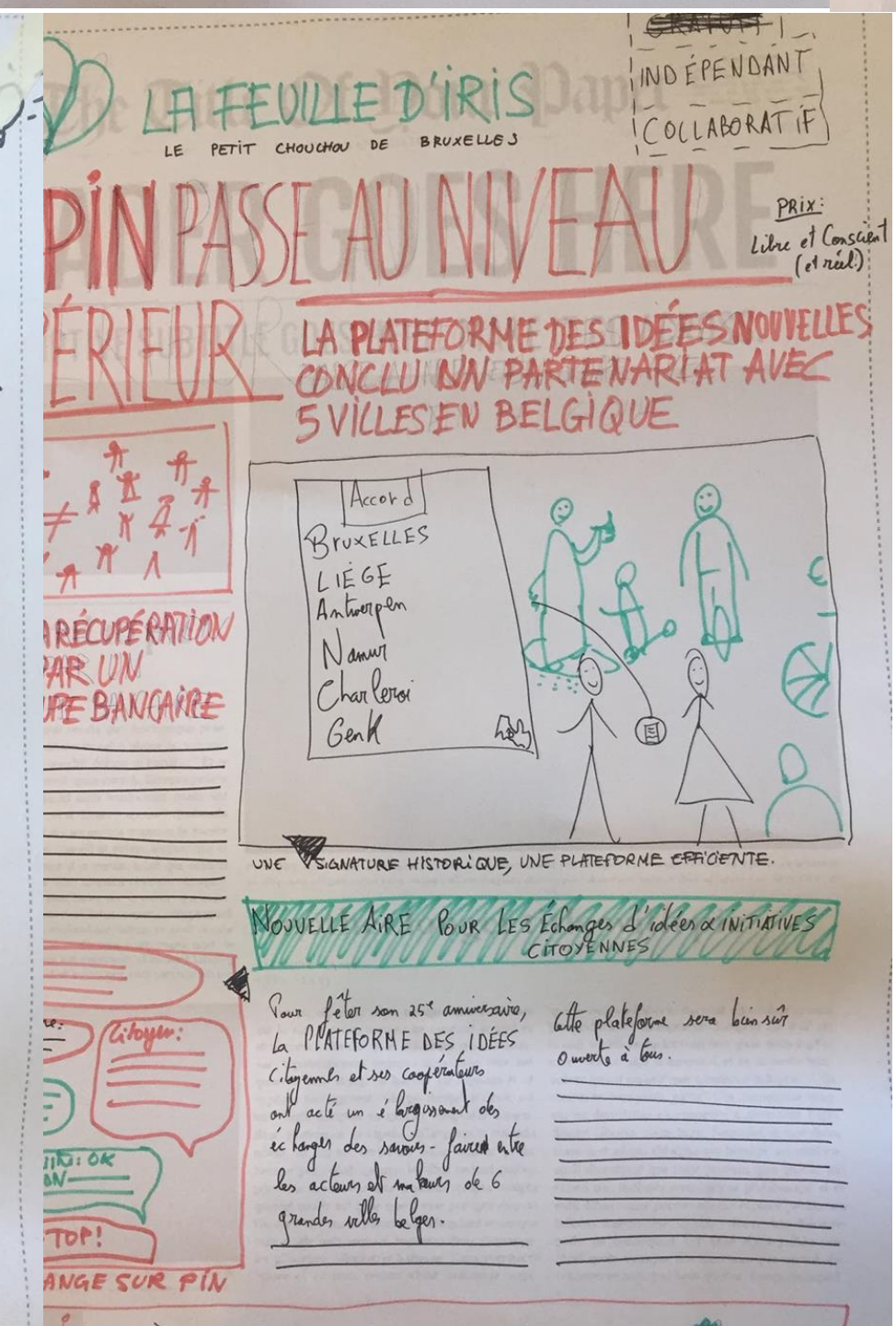
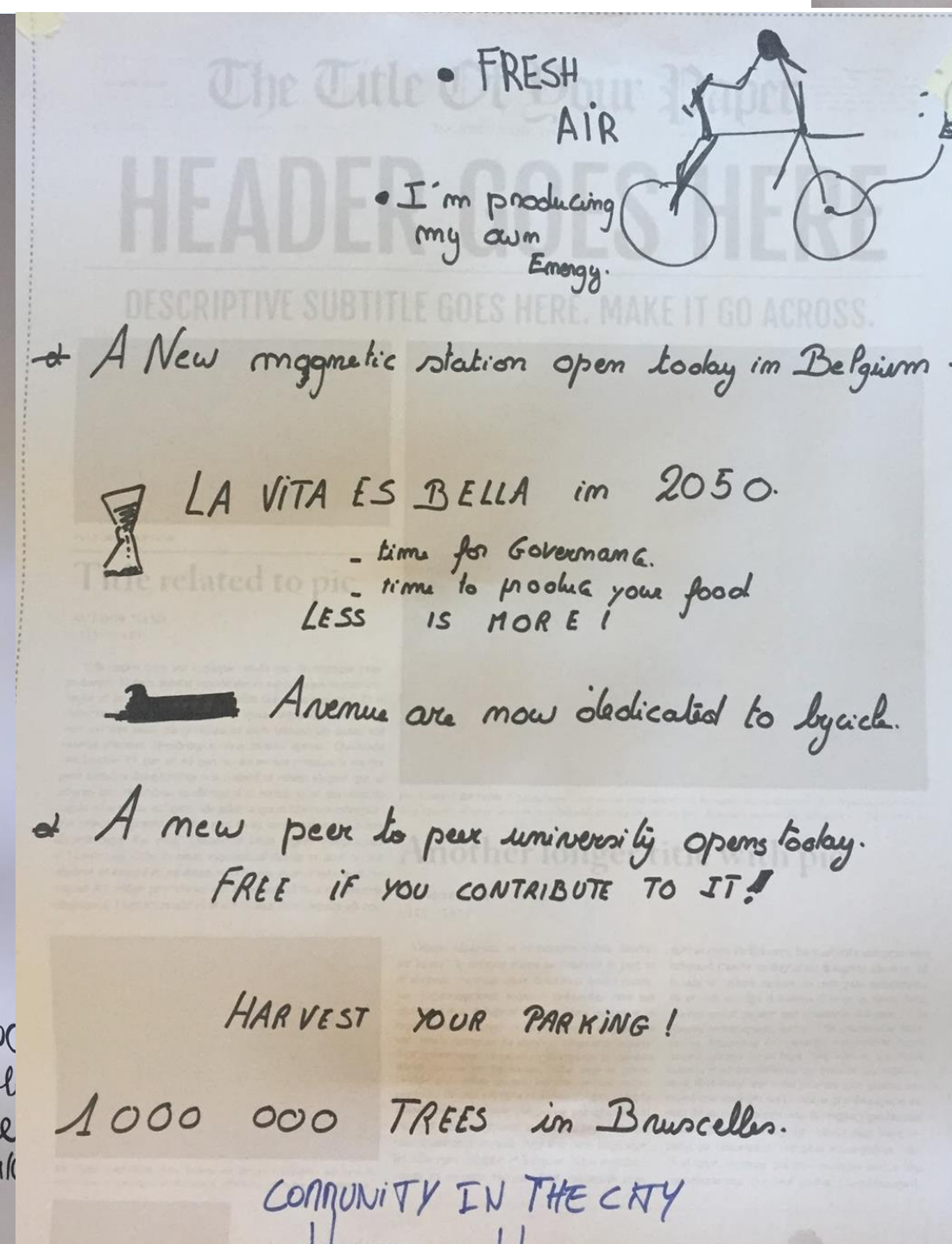
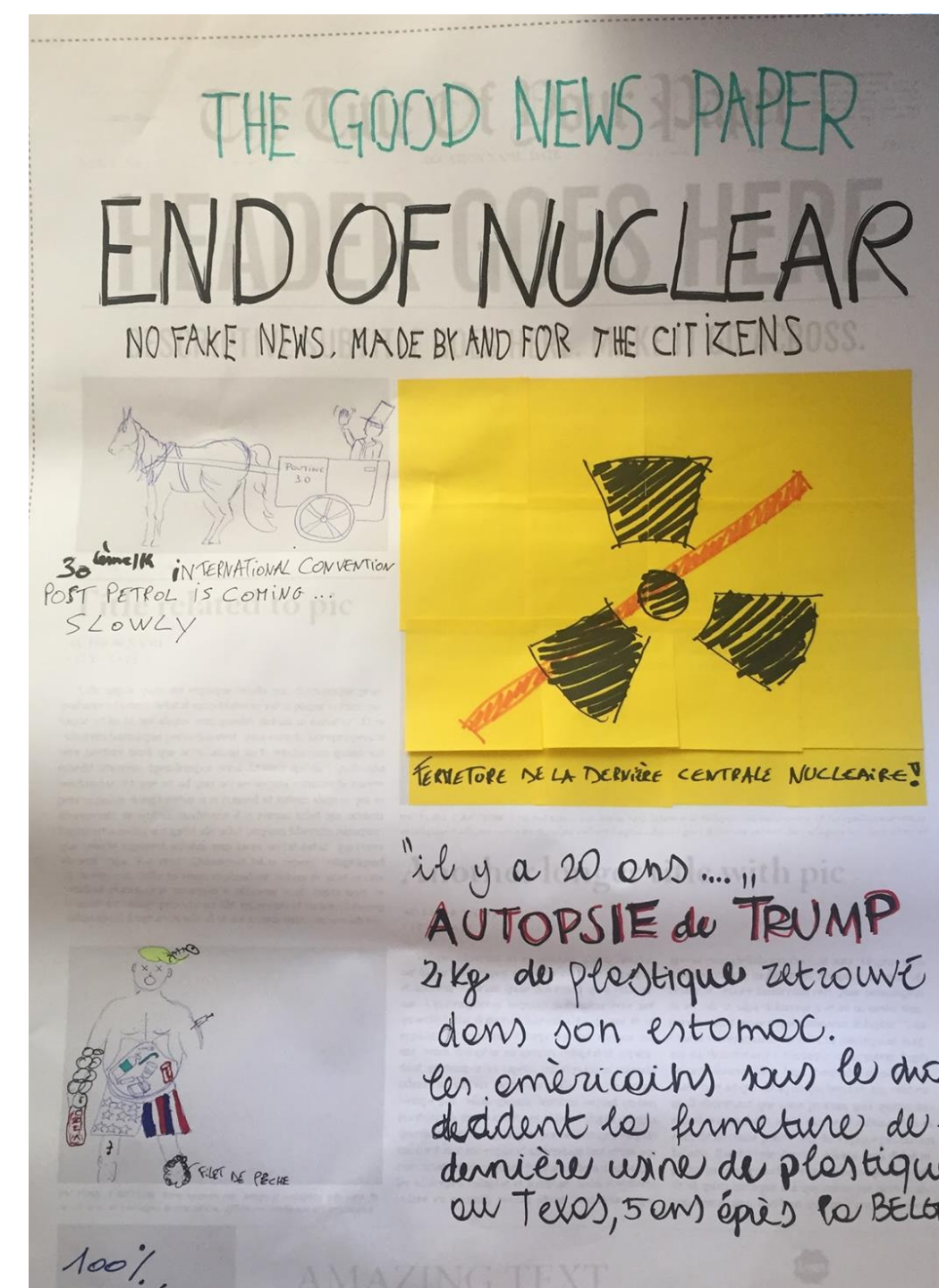
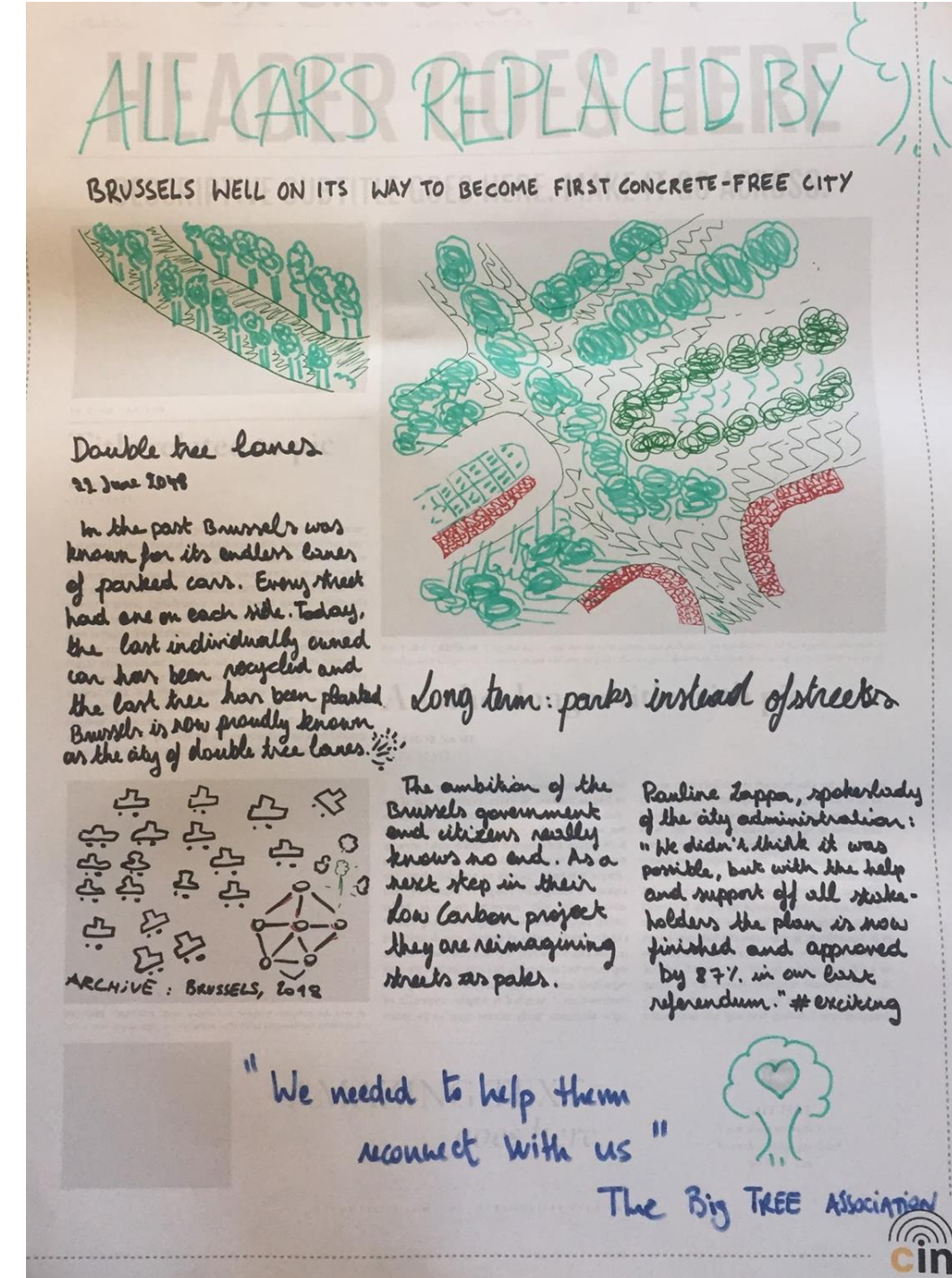

ILLUSTRATIES VAN DE TOEKOMST

Hoe zouden de kranten van 2048 eruitzien?

Dit was het resultaat van de collectieve meditatie.

COLLECTIEVE VISIES

sleutelwoorden uit de illustraties van de toekomst

bomen, meer bomen. Geen auto's
multimodale mobiliteit
openbronscholen
kosteloze P2P universiteit
burgerschap als spel
platform "nieuwe ideeën" over steden heen, open voor iedereen
magnetisch treinstation
participatief bestuur
frisse lucht
techno-logica
gespreide energieproductie
delende stad
materialen voor 100% hergebruikt
eco-vertering (natuur verteert afval/beton)
autonomie wat water betreft
stadslandbouw & oogst
zelfvoorzienende buurten
labels & certificaten voor koolstofarm – stimulansen
100% gelijkheid
minder technologie
stadsforums
gemeenschappelijke belangstelling voor het algemeen welzijn als
wegwijzer
internationale conventie na olietijdperk
ingenieurs & tuiniers
dwangmaatregelen & regelgeving om invloed van bedrijven te
verminderen
museum van auto/afval/enz.
buiten levende generatie
duurzaamheid & korte keten voor bevoorrading
laatste nucleair plan
voedsel voor iedereen
Brusselse conventie van agora's
fabricage herlokaliseren & stad van mensen die
iets maken

COCREATIE - SAMENVATTING

OPEN FORUM THEMA'S

10 thema's door de deelnemers besproken in een iteratief proces waarbij werd voortgebouwd op elkaars inzichten en ideeën

Voor elk thema werd aan de groepen gevraagd op te geven wat de uitdagingen zijn, de kansgebieden en de stapstenen om over entiteiten heen tot actie te komen.

De resultaten van deze idee-vormende sessie worden op de volgende pagina's voor elk onderwerp samengevat

- 1 institutionele puzzel
- 2 partnerschappen openbaar-particulier-filantropie
- 3 vooruitkijken naar impact op lange termijn en impactmeting
- 4 "derde plekken" met meerdere niveaus
- 5 de mythe van de mondige burger ontkrachten
- 6 gezamenlijk speelveld voor sociale ondernemers
- 7 cocreatie van plannen en beleid
8. communicatie – de nieuwe mythes scheppen
9. een inclusieve benadering van leren
- 10 transparantie en de nieuwe macht

1

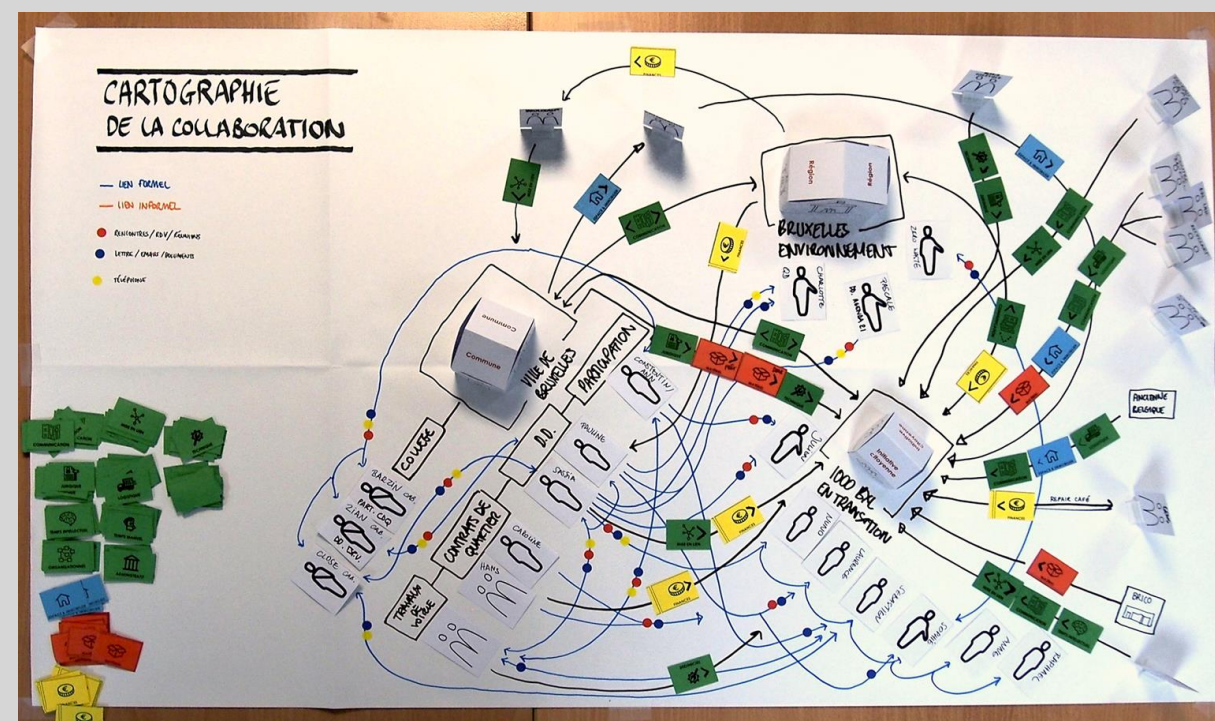
INSTITUTIONELE PUZZEL

GOEDE PRAKTIJK

VILCO

<http://vilco.brussels/>

Werken aan de interactie tussen overheidsinstanties en collectieve initiatieven van burgers en begrijpen hoe deze dynamieken werken. De uiteindelijke uitdaging is nieuwe manieren van besturen voorstellen die mee bepaald zijn door de burgers.

TOP 3 UITDAGINGEN

- 1 gekruist samenwerken & burgers mondig maken
  - flexibiliteit qua middelen (budget, toewijzing mensen, ...)
  - online/offline ruimten creëren waar mensen tot actie kunnen overgaan
- 2 het denken van boven naar beneden vermijden
  - complexiteit van te veel verticale niveaus doorbreken
  - burgers mondig maken: engagement, erkenning en invloed
- 3 visie & samenhang hebben
  - langetermijndoelstellingen (h)erkennen
  - engagement voor transversale kwesties

TOP 3 ACTIES

- 1 burgerprojecten meer zichtbaarheid geven
  - kritieke massa betrekken (minimum aan menselijk engagement om verandering te bewerkstelligen)
  - collectieve intelligentie oogsten
- 2 proefprojecten steunen
  - plaatselijke acties & actoren faciliteren
  - gekruiste samenwerking tussen belanghebbenden
- 3 doelstellingen harmoniseren
  - vereenvoudiging van structuren vereist om kansen te zien
  - engagement op lange termijn voor iedereen

2

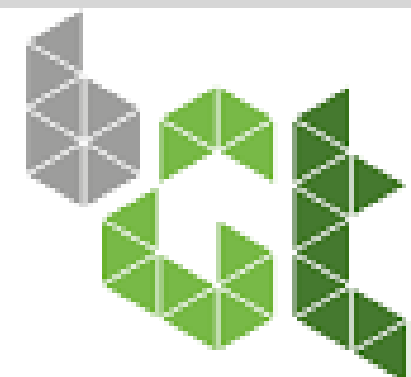
PARTNERSCHAPPEN OPENBAAR- PARTICULIER-FILANTROPIE

GOEDE PRAKTIJK

GreenLAB / Green tech

<https://www.greentechbrussels.be>

Een versnellingsprogramma voor milieu-ondernemerschap en de circulaire economie voor start-ups. Het wordt bekostigd door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en wil de ontwikkeling van groen ondernemerschap op gewestelijk niveau stimuleren.

greentech.brussels

hosted by hub.brussels

TOP 3 UITDAGINGEN

1 rekening houden met verschillende strategische tijdlijnen

- korte termijn (politiek) versus lange termijn (samenleving)
- elkaars invloed ernstig nemen

2 vernieuwen binnen regering

- vernieuwende privéprojecten ondersteunen en faciliteren
- beheer van pluspunten en bekwaamheden

3 verschillende uitdagingen op elkaar afstemmen

- faciliteren via neutrale actoren
- een fundament leggen om nieuwe waarden te delen

TOP 3 ACTIES

1 projecten organiseren om te tonen hoe men kan samenwerken

- overheidssteun voor vernieuwende privéprojecten en facilitering
- beheer van pluspunten en bekwaamheden

2 nieuwe dynamische overheidscellen die naar ondernemers gaan

- kennis en beste praktijken delen
- vernieuwingen binnen regering bevorderen

3 een 'waakhond' hebben voor een gedeelde pos. toekomstvisie

- gedeelde uitdagingen en baten aanpakken
- faciliteren via neutrale actoren

3

VOORUITKIJKEN NAAR IMPACT OP LANGE TERMIJN EN IMPACTMETING

GOEDE PRAKTIJK

Klimaatbudget - Stad Oslo

<https://www.oslo.kommune.no/english/politics-and-administration/green-oslo/best-practices/climate-budget/>

“Door kooldioxide te tellen precies zoals we geld tellen” is de stad Oslo zinnens de uitstoot van broeikasgassen tegen 2020 met 50% te verminderen in vergelijking met het niveau van 1990 en met 95 % in 2030.

The City of Oslo will reduce greenhouse gas emissions by 50% compared to 1990 levels by 2020, and by 95 % in 2030.

TOP 3 UITDAGINGEN

1 aanpassen aan nieuwe feedbackstructuren en de aangewezen tools ontwikkelen

- hoe daarvan het nieuwe normaal maken
- gewoonten veranderen vergt energie en inzet

2 gemeenschappelijke doelstellingen & impactindicatoren vastleggen

- actoren en initiatieven verbinden
- van impactmeting de norm maken

3 gebrek aan tijd

- we leven in een maatschappij waarin alles meteen moet
- grondigheid in evenwicht brengen met efficiëntie

TOP 3 ACTIES

1 gemeenschappelijke impactindicatoren vastleggen

- verduidelijken welke projectinformatie te gebruiken
- ijkpunten mogelijk maken

2 bewustzijn creëren via onderwijs

- nieuwe manieren leren om impact te beoordelen (ook kwalitatief)
- deskundigheid overdragen van administratie naar onderwijs

3 slimme samenwerkingsverbanden opzetten

- sociale(-impact)obligaties
- vernieuwing door kruisbestuiving

"DERDE PLEKKEN" MET MEERDERE NIVEAUS*

* DERDE PLEKKEN ZIJN MICRO-ECOSYSTEMEN ZE DRAGEN HET DNA VAN DE STAD IN ZICH ZE TREKKEN VERNIEUWERS AAN HET ZIJN VEILIGE RUIMTES, OPEN VOOR NIEUWE IDEEËN, NIEUWE BENADERINGEN ZE BIEDEN EEN GELIJKE BASIS VOOR ALLE DEELNEMERS NATIONAAL, GEWESTELIJK, GROOTSTEDELIJK EN LOKAAL NIVEAU.

GOEDE PRAKTIJK

GreenBiz

www.greenbizz.brussels

Brussels' Greenbizz biedt bedrijven en start-ups tot 8000 m2 aan infrastructuur en diensten om hun groene, duurzame of milieugebonden projecten te creëren en te ontwikkelen.

WHERE SUSTAINABLE BUSINESS GROWS

TOP 3 UITDAGINGEN

1 de weerstand tegen verandering

- gebrek aan steun vanwege de overheid
- gebrek aan vrijwillige deelname

2 experimenten opschalen

- engagement creëren (menselijk en financieel kapitaal)
- incubatoren omvormen tot plaatsen van goed bestuur

3 online en offline ruimtes in stand houden (online platformen of fysieke ruimtes voor ontmoeting & om te werken)

- uitdagingen m.b.t. gewoonte, bestuur en bewustheid
- alle belanghebbenden introduceren in burgerparticipatie

TOP 3 ACTIES

1 ongebruikte publieke ruimte systematisch bestemmen voor projecten die bijdragen aan een koolstofarme stad

- fysieke en virtuele ruimtes
- uitrusten om te prototypen en te testen

2 ruimtes verbinden tot een netwerk

- oproepen tot projecten georganiseerd door de gemeenschappen
- initiatieven en advies in kaart brengen

3 programma's uitwisselen met andere steden

- experimenten aanmoedigen
- tot een universele opzet voor een stadsecosysteem komen

DE MYTHE VAN DE MONDIGE BURGER ONTKRACHTEN

GOEDE PRAKTIJK

DecideMadrid

<https://decide.madrid.es/>

De gemeenteraad van Madrid lanceerde een platform voor publieksdeelname aan de besluitvorming. Decide Madrid heeft vier hoofdfuncties: voorstellen en stemmingen over nieuwe lokale wetten; discussie; participatief budgetteren; en raadplegingen.

¿Conoces los presupuestos participativos?

¿Crees que puede ayudar a mejorar la vida de tu barrio?

¿Presentaste alguna propuesta o te gustaría presentarla en la siguiente edición?

¿Conoces otras posibilidades de participación municipal digital?

En este taller responderemos a tus dudas, exploraremos juntas los puntos flacos y los puntos fuertes de la plataforma de participación municipal digital (Decide Madrid) y veremos los usos que puede tener y de qué manera podría ayudar a mejorar la vida de tu barrio.

¿Te lo vas a perder?

Villaverde Centro para el Empleo y la Economía Social. Paseo Alberto Palacios, 13. 27 de noviembre De 18.00 a 21.00	Vicálvaro Centro de Servicios Sociales de Valdebernardo. c/ Ladra de los Almendros, 6 30 de noviembre De 18.00 a 21.00	Usera Centro Cultural Usera. Avd. Rafael Ybarra 41. 4 de diciembre De 18.00 a 21.00
--	---	--

MEDIALAB PRADO

TOP 3 UITDAGINGEN

- 1 de afstand tussen politiek en burger verkleinen
  - politieke erkenning voor burgeracties
  - gebrek aan specifieke technische kennis bij burgers aanpakken
- 2 dialoog met meerdere belanghebbenden aanmoedigen
  - diversiteit onder burgers omarmen
  - gedeelde visie en bekwaamheid om het systeem te vormen opbouwen
- 3 af geraken van de dictatuur van de korte termijn
  - een behoefte aan engagement op lange termijn
  - gebrek aan integriteit vermijden

TOP 3 ACTIES

- 1 een onderwijsstelsel doorvoeren dat tot mondigheid leidende vaardigheden ontwikkelt
  - "scholing" over burgerinitiatieven, na schooltijd
  - een agora installeren om burgerschapscultuur te ontwikkelen
- 2 projecten voor sociale samenhang lanceren van onder naar boven
  - projecten van mensen faciliteren
  - "maakruimte" delen voor uiteenlopend publiek
- 3 projecten rond gemeenschappelijke eigendom creëren
  - nieuwe benaderingen van democratie (bv. participatieve burgerdemocr.)
  - gemeenschappelijke doelen voor maatschappelijke experimenten en

6

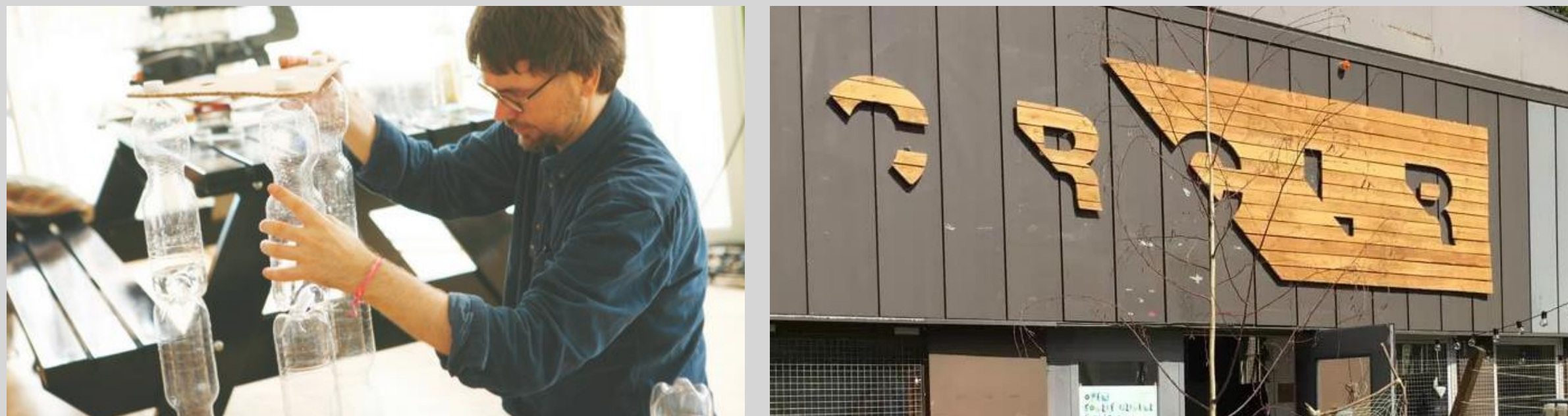
GEZAMENLIJK SPEELVELD VOOR SOCIALE ONDERNEMERS

GOEDE PRAKTIJK

CircularBerlin

<http://circular.berlin/>

Een open initiatief dat een samenwerkingsomgeving bevordert in de vorm van een platform waar diverse groepen van belanghebbenden zich engageren om het potentieel van verbindingen over sectoren heen vrij te maken en de evolutie van Berlijn tot een circulaire stad te versnellen.

TOP 3 UITDAGINGEN

- 1 groene projecten integreren in de huidige markten waar ...
  - snelheid belangrijker is dan kwaliteit
  - beleid en zaken doen zoals gewoonlijk voorrang krijgen
- 2 de verticaliteit breken
  - samen opvoeden, werken en opleiden
  - instrumenten voor samenwerking doorvoeren
- 3 anders denken over aanbestedingen & subsidies
  - andere actoren aanzetten om mee te werken en zich kandidaat te stellen
  - meer denken op lange termijn

TOP 3 ACTIES

- 1 de werking van sociale coöperatieven officialiseren
  - elk bestuur zou een beetje moeten investeren in minstens één sociale activiteit
  - meer informatie en uitwisseling
- 2 een kader opzetten voor waardeverdeling en bestuur voor samenwerkend ondernemen
  - nieuwe hybride structuurmodellen
  - aangepaste wettelijke ondersteuning
- 3 investeringsmechanismen aanmoedigen voor nieuwe multi-agent samenwerkende ondernemingen
  - actieve participatie van openbare en particuliere actoren

7 COCREATIE VAN PLANNEN EN BELEID

GOEDE PRAKTIJK

Stadslab 2050

<https://stadslab2050.be/het-lerend-lab/wat-doet-een-stadslab/wat-stadslab2050>

Stadslab 2050 wordt gevormd door de hele groep van burgers, instellingen, bedrijven en overheidsdepartementen op zoek naar manieren om van Antwerpen een duurzame stad te maken.

TOP 3 UITDAGINGEN

1 eigendom en bestuur bepalen

- spreiding van verantwoordelijkheden in de tijd
- vakjes in het beslissingsproces slopen

2 individueel belang laten evolueren tot gemeenschappelijkheid van belang

- concurrentieklimaat
- engagement tot het einde van het proces

3 ingesteldheid verschuiven naar cocreatie

- sessies met meerdere belanghebbenden
- van 'achter de spiegel' tot 'rechtstreeks tegenover elkaar'

TOP 3 ACTIES

1 de administratie hertekenen met het oog op burgerengagement

- intrapreneurs hebben binnen de administratie
- evolueren van besturen van boven naar beneden tot horizontaal besturen

2 nieuwe criteria vastleggen voor projectoproepen die ...

- participatief moeten zijn
- een communicatiestrategie vergen om resultaten te delen

3 online & offline vernieuwingshubs lanceren

- thematische hubs voor een betere regelgeving
- georganiseerd kennisbeheer

8

COMMUNICATIE – DE NIEUWE MYTHES SCHEPPEN

GOEDE PRAKTIJK

Good Planet

www.goodplanet.be

Moedigt alle generaties aan om zich in te zetten en te bouwen aan een duurzame samenleving via het doorvoeren van positieve acties en het delen van deskundigheid.

TOP 3 UITDAGINGEN

1 een gemeenschappelijke visie opstellen

- mislukkingen, dromen en praktijken delen
- een taal gebruiken die door iedereen wordt begrepen

2 iedereen bereiken (en niet alleen wie al overtuigd is)

- langetermijnvoordelen
- effectief communiceren over resultaten

3 systemen voor transdisciplinaire communicatie opzetten

- inclusieve benadering van verschillende standpunten
- de successen en bevindingen uit projecten communiceren

TOP 3 ACTIES

1 burgertechnologische tools en/of platformen ontwikkelen

- partnerschappen met andere steden of landen
- verbindingen mogelijk maken tussen burgers met belangstelling of engagement op dezelfde gebieden

2 een feedback-cultuur over heel de stad afdwingen

- maatschappelijke validatie via feedback door peers
- verhalen en advies van deskundigen

3 geïntegreerde ruimtes scheppen en ontwerpen

- bewustzijn creëren via evenementen
- samenwerken met plaatselijke vastgoedagentschappen

EEN INCLUSIEVE BENADERING VAN LEREN

DE DIGITALE KLOOF OVERBRUGGEN
OPLEIDINGEN IN NIEUWE VAARDIGHEDEN VOOR INSTELLINGEN EN BURGERS
PEER-TO-PEER LEREN

Het Carbon Literacy Project

www.carbonliteracy.com

De wortels van het Carbon Literacy Project (CLP) liggen in Manchester. Het biedt iedereen die in de stad en haar omgeving werkt, woont of studeert dagen waarop men aan zijn "koolstofgeletterdheid" kan werken: klimaatverandering, koolstofafdruk, hoe u uw steentje kunt bijdragen en waarom dat relevant is voor u en uw publiek.

TOP 3 UITDAGINGEN

- 1 naast het academische leren focussen op kennis ...
  - over de ingesteldheid van de samenleving
  - hoe men rechtlijnig en individueel denkt
- 2 'toekomstige leiders' voorbereiden
  - nieuwe (zachte) vaardigheden voor de toekomst leren
- 3 ideeën zichtbaar maken & communicatiewaarde creëren
  - hoe communicatie onderscheiden van propaganda?
  - hoe de digitale kloof overbruggen?

TOP 3 ACTIES

- 1 levenslang leren aanmoedigen als een benadering die
  - gestaag, vrijwillig en uit zichzelf plaatsvindt
  - gedurende de hele duur van het onderricht wordt ondersteund door adviesdiensten
- 2 participatief leren uitbouwen
  - in scholen want dat zijn goede plaatsen om samen aan iets te bouwen
  - via burgerschaps cursussen
- 3 persoonlijke ontwikkelingsmodules voor volwassenen aanmoedigen
  - hen mondig maken, hun bewustzijn en identiteit vergroten
  - geïnformeerd, actiegericht menselijk kapitaal opbouwen

10

TRANSPARANTIE EN DE NIEUWE MACHT

DE NIEUWE MACHT EN DE SPREIDING ERVAN DEFINIËREN
NIEUWE VORMEN VAN COÖPERATIVITEIT EN DEMOCRATISCHE
VERNIEUWING

GOEDE PRAKTIJK

Urban GLASS

www.urban-glass.org

Urban GLASS bevordert transparant en verantwoordelijk
plaatselijk bestuur voor duurzame steden

TOP 3 UITDAGINGEN

- 1 beleid niet alleen baseren op kwantitatieve gegevens
  - nauw debat over hoe (open) gegevens te gebruiken
  - stadsgegevens gebruiken & beleid maken om ze te reguleren
- 2 belastingen & financieringen herevalueren
  - visie-inzet op lange termijn aanmoedigen
  - hoe beschikbare collectieve ruimtes of platformen kweken?
- 3 meer betrokkenheid & participatie van burgers krijgen
  - burgerinitiatieven ondersteunen
  - participatiebudget toekennen

TOP 3 ACTIES

- 1 de nieuwe macht en de spreiding ervan definiëren
  - nieuwe functies, nieuwe entiteiten bestuderen.
  - nieuwe vormen van coöperativiteit bouwen
- 2 burgerwerkgroepen in het leven roepen om het systeem te hervormen
  - referenda over belangrijke onderwerpen
  - participatieve democratie aanmoedigen

DEBUNKING the MYTH of
CITIZEN empowerment

connect

MAKE NETWORKS & SHARE
KEEP IMAGINING !!

CONNECT to NATURE + YOURSELF
STRIP DOWN & FOCUS on ESSENCE
SEE WHAT YOU REALLY NEED

work across
entities

COLLABORATIVE
PLAYGROUND for
social entrepreneurs

well being

health

we want a
simpler &
slower life

adapt

- ▷ SIMPLIFY + RATIONALISE
- ▷ rethink DECISION making
- ▷ harmonisation
- ▷ multilevel awareness
- ▷ FACILITATE local ACTION

easy

post carbon

- ▷ SMALL ACTIONS CAN HAVE LARGE IMPACT

We also want to
evolve &
learn &
innovate

smart

PUBLIC-PRIVATE-
PHILANTHROPY
PARTNERSHIPS

MULTI LEVEL
URBAN 3rd
SPACES

start
early

FORESIGHT on
LONG TERM IMPACT
& IMPACT MEASUREMENT

integrate

- ▷ vulgarise info
- ▷ incentivise impact
- ▷ research centres → design criteria
- ▷ create insights
- ▷ connect expertise with common actors

digital

CO-CREATING PLANS
& POLICIES

data driven decision
making

COMMUNICATION
SHAPING the NEW
MYTHS

co create

AN INCLUSIVE
APPROACH to
learning
participative

vision

TRANSPARENCY
& the NEW power

- ▷ FROM INDIVIDUAL TO COLLECTIVE POLITICS
- ▷ LIMITING POLITICS AS A PROFESSION
- ▷ TRUE PARTICIPATION

- ▷ DEVELOP P2P SHARING
- ▷ HUMAN in TECH
- ▷ SCALE UP EXISTING

ECOSYSTEMS thinking
▷ GAMIFICATION ~ make fun!
▷ SHARE + LEARN
▷ INVOLVE SCHOOLS to get
EVERYONE on board

it's logic
it's easy!

MEASURE
differently

What if...

imagine

identify peers!

trust

- ▷ together you make it happen
- ▷ let's keep inviting different actors

spark

FISHBOWL

Om de intensieve brainstormsessies van de namiddag af te sluiten werd een zogeheten fishbowl-discussie gehouden. Tijdens deze sessie stonden de deelnemers centraal en borrelden inzichten collectief op. Enkele cruciale inzichten waren:

- gebrek aan empathie leidt tot verticaliteit
- de uitdagingen zijn gigantisch maar samenwerking kan het makkelijker maken
- we hebben een gemeenschappelijke taal nodig wanneer we het over uitdagingen en visies hebben

Afsluitende samenvatting

De afsluitende samenvatting door Olivier De Schutter overliep nog eens de hele dag en gaf de deelnemers een holistische kijk op het bestuur voor een koolstofarme samenleving.

Zijn presentatie begon met een diagnose van blokkeringen via vijf knelpunten - I. sociotechnische keuzes die economieën bevorderen waar schaal en standaardisering de boventoon voeren; II. dominante economische posities en hardnekkige ongelijkheden; III. manieren van leven - culturele barrières - de politiek van tijd, gender en ruimte; IV. koppeling tussen politieke economie en de politieke beslissingen; V. machtsgedreven kortetermijnbestuur.

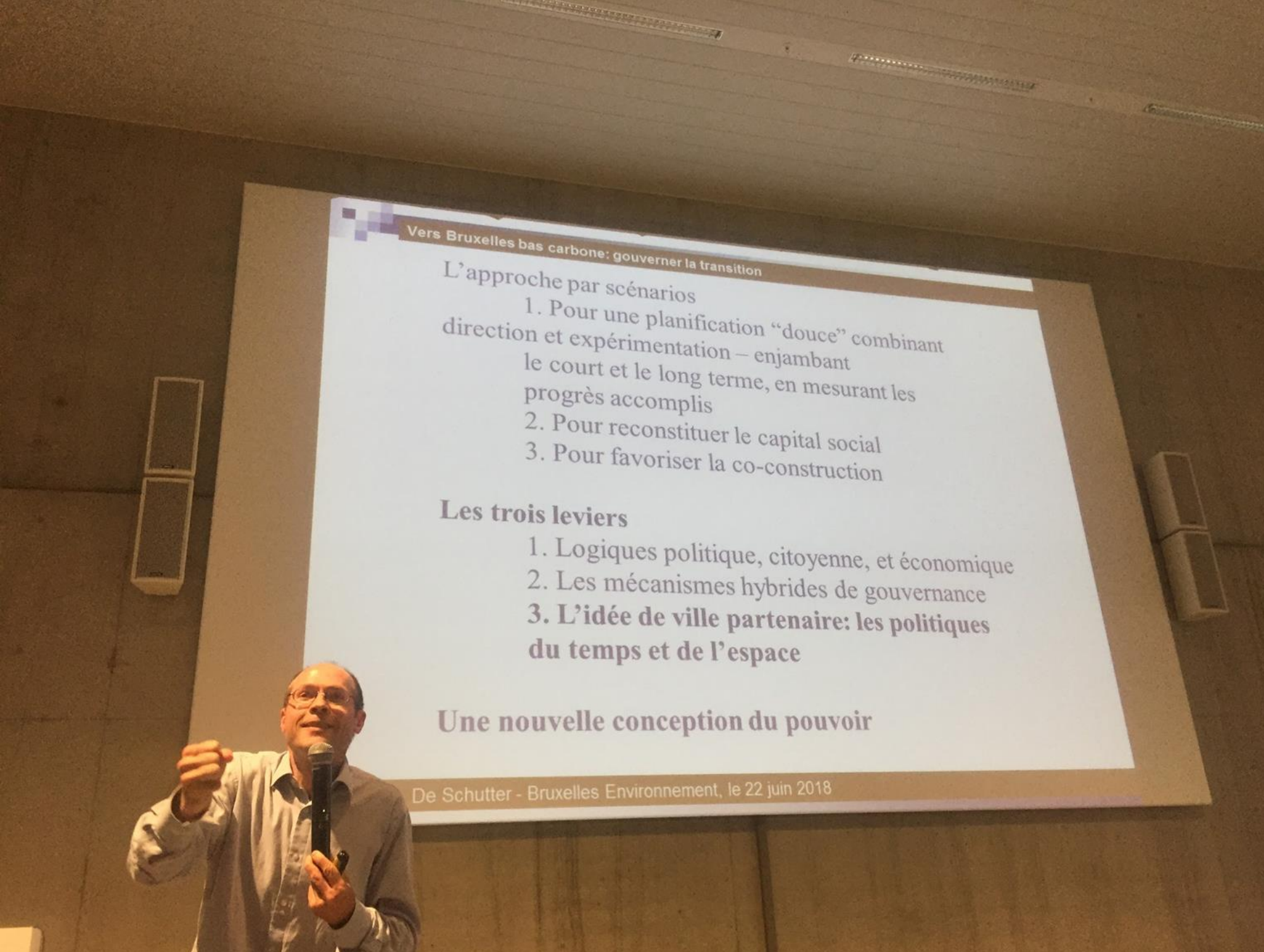
De rest van de presentatie volgde het kader van:

De scenariobenadering

- 1 Voor "zachte" planning die leiding en experiment combineert - korte en lange termijn overbrugt & vorderingen meet
- 2 Het maatschappelijk kapitaal heropbouwen
- 3 Co-constructie bevorderen

De drie hefboomen

- 1 Politieke, burgerlijke en economische logica
- 2 Hybride bestuursmechanismen
- 3 Het idee van een partnerstad: beleidslijnen - tijd en ruimte

Olivier De Schutter, [jurist gespecialiseerd in economisch en sociaal recht](#)

Dit is slechts het begin

In 2020 zal het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een ontwikkelingsstrategie voor minder koolstof goedkeuren naar 2050 toe.

De verschillende scenario's van de studie rond koolstofbeperking tonen aan dat een vermindering van onze uitstoot van broeikasgassen met 80 tot 95% tegen 2050 binnen ons bereik ligt maar een paradigmaverschuiving vereist in alle sectoren.

Het forum rond een koolstofarme stad was niet alleen het startpunt voor deze strategie maar hielp ook ideeën te ontwikkelen die de basis ervan zullen vormen. De deelnemers konden discussiëren over een veelheid aan kansen, uitdagingen, vragen, vernieuwingen, trajecten, ideeën en verhalen.

Eén ding staat vast: we zijn allemaal overtuigd van het belang van de medewerking van de samenleving in haar geheel aan de overgang naar een koolstofarme stad. Alleen inclusief bestuur dat alle belanghebbenden even veel ruimte geeft, zal het Gewest in staat stellen de ambitieuze doelstellingen waar te maken die weerspiegeld zullen worden in de Brusselse strategie voor minder koolstof.

Stuur ons uw nieuwe ideeën!

In afwachting van een volgende bijeenkomst nodigt Leefmilieu Brussel u uit de denkoefening te blijven voeden door ons uw nieuwe ideeën over besturen met het oog op een koolstofarme samenleving te sturen via onze online ideeënbus:

lowcarbon@environnement.brussels

TEAM EN MEDEWERKERS

TEAM

Gespreksleiders

Ana Adzersen
Esra Tat
Marco Paunovic
Michaela Sieh
Pierre Bosser
Quentin de Pret
Sven Jacobs
Timothée Brès
Toha De Brant

JULIEN BERRY

Projectleider

jberry@environnement.brussels

ALINE VEULEMANS

Coördinator

aveulemans@environnement.brussels

PIERRE-ALEXANDRE KLEIN

Projectleiding

pa@civicinnovation.network

ARNOUT SMEETS

Ontwerpleiding

arnout@civicinnovation.network

KHUSHBOO BALWANI

Inhoudelijke

leiding

khushboo@civicinnovation.network

OPZET EN ONDERSTEUNING

Stysteemverandering via samenwerking

is het motto van [Civic Innovation network](#) (CIN), een in Brussel gevestigd laboratorium dat de cocreatie van gemeenschappelijke ondernemingen vergemakkelijkt en systemische tools voor stedelijke veerkracht ontwikkelt. Opzet en inhoud van de 10 thema's en het faciliteren van de dag werden aangestuurd door het team van CIN.

CONTACTINFORMATIE

Voor meer info

Contactpersoon team Leefmilieu Brussel: Aline Veulemans
(aveulemans@environnement.brussels)

Forumwebsite: <http://bascarbone.environnement.brussels/>

Studiebrochure:

http://document.environnement.brussels/opac_css/electfile/BxlBassCarbone2018vFR_BAT.pdf

Civic Innovation Network: www.civicinnovation.network

Media:

[Visual harvests van het forum](#)

[Foto's van het forum](#)

[Presentaties van de sprekers](#)

Verantwoording

FOTO'S

Tama Rchika, Bibiana Sequeda en
Ouishare commons

VISUAL HARVEST

Kristoff | <https://visualharvesting.com/>

Illustratie van 10 thema's:

Luca Carrara #[Underdog](#)

ICONEN

Noun project (Iconen voor Alles): Instelling door
Gregor Cresnar; burgers door MRFA; non-profit
helpende hand door Reazur Rahman; bedrijfsleven
door I Putu Kharismayadi; universiteit door Stock
Image Folio; ondernemer door Chanut